

בנוסף דעל הנסים דחנוכה, להודיע דבאמירה זו מתקיימת היא חובת
ההודאה. ולזה מסיימים „וקבעו שמונת ימי הנוכה אלו להודות“ וגו’;
מה שאין כן בפורים דאין בו חובה מסיימת של הודאה, ולכן לא בא בנוסח
דעל הנסים רק ענינו של המאורע. באופן דלא מצינו ענין הודאה במיוחד
ובמסיום בשום קביעות זמן מלבד בחנוכה.

בראשית פרשת וישלח פרק לב פסוק כה - כח

2)

- (כה) וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:
- (כו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לָוּ וַיַּעַב בְּכַף-יָרְכוֹ וַתִּלְקַע כַּף-יָרְךָ יַעֲקֹב בְּהֶאֱבָקוֹ עִמּוֹ:
- (כז) וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי:
- (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה-שְּׂמֶךְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:
- (כט) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׂמֶךְךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וַתִּזְכָּל:

רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לב פסוק כז - כט

3)

ברכתני - הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהם:

2137

4)

ענין זה מכנים הכלמה מיוחדת בכפילות מושג ההודאה כסגנונה
של ברכת ההודאה בשמונה עשרה, המתחלת ב„מודים אנחנו לך“ ותיכף
במשפט הסמוך לו חוזר הוא ענין זה „גודה לך ונספר תהלתך.“ אלא
שהם הם הדברים המבוארים בכאן. אף על פי שגם הסכמה לדעתו של
הצד השני וגם הבעת החזקת טובה יש להם שם הפועל משותף, מכל
מקום מחולקים הם באופן קשורו של הפועל עם הבא לאחריו. בשעה
שהכונה היא על הבעת החזקת טובה הרי הוא מקושר עם מה שלאחריו
על ידי תיבת „על“, דהיינו שהחזקת הפובה היא על שעשית עמדי כך
וכך, ובזה תיבת „על“ עומדת היא במקום עבור; ואלו כשהכונה היא
הסכמה לדעתו של הצד השני, הרי הוא מקושר עם מה שלאחריו על ידי
האות „ש“, כגון ראובן מודה שהוא חייב לשמעון. ומפני כן מכיון
שהפתיחה של ברכת ההודאה דשמונה עשרה היא במודים אנחנו לך
„שאתה“ וגו’ הרי פירושה של הודאה זו הוא כמובן של הודאת בעל
דין. ואלו ההודאה במשפט השני של ברכה זו אשר תיבת „על“ רצופה
לו, „גודה לך על חיינו המסורים בידך“ הרי הכונה היא כמובן קרבן
תודה. ויעוין עוד רש"י על אמירתה של לאה הפעם אודה את השם,
והוסיף רש"י על זה שנמלתי יותר מחלקי. כלומר ענין התודה עבור לידתו
של יהודה כולל בתוכו גם הודאת בעל דין שזה אינו מניע לה בדין.

וגמצא כי הישועה
של חנוכה שהיתה הישועה הראשונה של כנסת ישראל על ידי מסירוח
נפש על העברת הדת, כוללת בתוכה גם את הודאתם של שרי עשו
בסגולותיה של כנסת ישראל. והרי כנסת ישראל מחזירה את התודאה
חזו לשרשה, והיא קובעת חובת הודאה מסיימת ומיוחדת לימי החנוכה.
וקבעו שמונת ימי הנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול. אמירת הלל
משותפת היא לכמה זמנים, אבל באמירת התודאה עומד הוא מועד
החנוכה לעצמו. השם יהודים אשר בו נקראת האומה כולה עיקר ענינו
הוא שהם מודים תמיד להשם על חסדיו; מכל מקום בשורש השם הזה
גמצא גם ענין הודאת בעל דין, על ידי אשר האם זכתה ליצירת השם הזה
הכירה שנמלה יותר מחלקה. והוא הדין והיא המדה בהודאה דחנוכה.
ואף על פי שעיקר ענינה של הודאה זו הוא תודה על חנם של הישועה,
מכל מקום בשרשה של הודאה זו נגזר הוא גם ענין של הודאת בעל דין,
על ידי אשר במסירות נפשם של ישראל כנגד העברת הדת מכריחים
הם את שרו של עשו להודות בתוקף קיומו של שם ישראל. לא יעקב
יאמר עוד שמך כי אם ישראל, ופרשו חכמים מלמד שהודה לו על הברכות.
להודות ולהלל לשמך הגדול.

בראשית פרשת ויצא פרק כט פסוק לד (5)

ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים על-כן קרא-שמו לוי:

פ' 318' 313

המובן המקורי של שרש "לוח" הוא התחברות. "הפעם ילדה אישי אלי". אבל ראינו שנשתלשל הדבר שעיקר שימושו הוא בשעת פרידה. ולכאורה הוא תמוה, שהתחברות הרי מדובר על מצב של צוותא. אלא שמוזה רואים, שאדרבא, עיקר המבחן למדת ההתחברות הוא דוקא בשעת פרידה. שהרי אז צריכה הדעת להתגבר על הפרידה, וליצור ההתחברות אף בשעת ההעדר. ואילו התחברות בשעת אחדות פיזי, הלוא היא מצב של בפועל ממש, ואינו דורש להראות את תוקף הדעת שבהתחברות.

בראשית פרשת ויצא פרק לא פסוק כז (7)

למה נחבלת לבאים ותגוב אתי ולא-הגדת לי ואשלסך בשמחה ובשרים בתוך ובכנור:

פ' 310' 313

"ואשלחך בשמחה ובשירים". מכאן נמצא מקור לזמירות דמוצאי שבת שסימן כבוד הוא לשלוח את האדם בשירים. והלוא אם שרים לכבוד הנשלה, הלוא מן הראוי הוא לפרט בכבודו. ולא חצאנו בכל זמירות של מלוא מלכה שום זכר של שבת, ואינם אלא על אליהו התשבי וכי. ולא עוד, אלא ששירו של ר' יהודה הלוי "על אהבתך אשתה גביעי" שחיבר למלוא מלכה, לא הכניסו בכלל סדר הזמירות, כנראה, דוקא משום שהוא מפרט ומדבר להדיא על כבוד שבת.

סעודת מלוא מלכה נקראת סעודת דוד משיחא. והנה שבת מעין עולם הבא היא. וכשעובדים דרך עיר נכספת, מתעוררת התשוקה לשכון בקרבה. ביום "מעין עולם הבא", מתעוררים כיסופים לעולם הבא עצמו. שבת קודש מתפרצים הפה והלב בצפיותם לישועה. שהנה עברו על גבולה של עולם הבא, והכיסופים נתגברו. ולכך במוצאי שבת קודש מדברים בכבוד מה שנתחדש בכוח השבת, והיא הצפיה לישועה. ואין לך שירים לכבודו יותר מבטויי רחשי הלב לצפיות שנתחדשו בכוח השבת. והוא שמלוא מלכה היא סעודת דוד משיחא, המצפה של כלל ישראל.

בראשית פרשת ויצא פרק ל פסוק כה (9)

ויהי כאשר ילדה רחל את-יוסף ויאמר יעקב אל-לבן שלחני ואלכה אל-מקומי ולארצי:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קכג עמוד ב

בעא מיניה ר' חלבו מר' שמואל בר נחמני, כתיב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', מאי שנא כי אתיליד יוסף? אמר ליה: ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף, שנאמר: והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וג